

Зауваження та пропозиції Національної асоціації адвокатів України до проектів Законів України № 7574 та № 7574-1 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання офіційних електронних адрес в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі представниками правничих професій, юридичними особами та фізичними особами-підприємцями» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання офіційних електронних адрес в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі представниками правничих професій, юридичними особами та щодо особливостей судового провадження в умовах воєнного чи надзвичайного стану»

Національною асоціацією адвокатів України було опрацьовано проекти Законів України № 7574 та № 7574-1 (далі – Законопроект 7574 і Альтернативний законопроект, а разом – Законопроекти).

За результатами проведеного правового аналізу Законопроектів, НААУ вважає за доцільне висловити наступні зауваження та пропозиції до нього.

1) Насамперед, наголосимо, що всі ці питання, які стосуються судочинства у воєнний час, і які передбачені в Альтернативному законопроекті, вже були предметом розгляду Парламенту у законопроекті № 7316 і зрештою були відхилені Парламентом.

Тому звернемо увагу на недоцільність внесення таких змін, які стосуються судочинства у воєнний стан:

А) зазначене в Альтернативному законопроекті поняття «письмове провадження» не узгоджується ні з чинним ЦПК України, ні з ГПК України, оскільки таке провадження у вказаних кодексах України відсутнє. Вони містять поняття «спрошене позовне провадження» і «загальне позовне провадження». У разі введення письмового провадження, виникає необхідність узгоджувати його з рештою положень кодексів України, що, на нашу думку, є недоцільним і суперечливим. Окрім цього, звертаємо увагу на те, що вказана норма в проекті закону не містить нового предмету регулювання і в загальному повністю реалізується і в умовах воєнного, і надзвичайного стану (зміни до ст. 7 ЦПК).

Що стосується ГПК України, то чинний кодекс передбачає можливість розглядати справи без виклику сторін на рівні всіх інстанцій. На сьогоднішній день напрацьована певна судова практика і в учасників процесу не виникає з цим проблем. Отже, застосування лише письмового провадження під час воєнного або надзвичайного стану призведе до значного звуження прав учасників процесу і до обмежень суду у всебічному розгляді справи, адже не завжди учасник процесу може надати оперативні пояснення у письмовому провадженні. Усе вищезазначене згодом неодмінно вплине на якість рішень, що будуть ухвалюватись у рамках письмових проваджень.

Не зовсім зрозумілим є використання слова «також» у запропонованій нормі з огляду на те, що вона змістовно дублює чинну редакцію ч. 13 ст. 7 ЦПК України щодо сутності письмового провадження, а не передбачає якісь додаткові випадки розгляду справи у письмовому провадженні. Разом із тим, можна розглянути доцільність удосконалення чинної норми. Наприклад, можна сформулювати зазначену норму одним реченням: «Розгляд справи здійснюється в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами, якщо цим Кодексом не передбачено повідомлення учасників справи та проведення судового засідання»;

Б) вважаємо за необхідне звернути увагу і на норми ст. 120-1 ГПК України, ст. 128-1 ЦПК України, ст. 131-1 КАС України, якими пропонується новий підхід у повідомленні учасників справи у Альтернативному законопроекті. Необхідно наголосити на тому, що вказана форма повідомлення сторони по справі може спричинити безліч зловживань, які полягатимуть у наданні неправдивої інформації суду учасниками справи щодо номерів мобільних телефонів опонентів. За відсутності порядку повідомлення та достовірного підтвердження того факту, що особа є повідомленою, порушується принцип рівності перед законом і судом та створюються умови для зловживань.

У такому разі постає питання щодо визначення порядку притягнення осіб до відповідальності щодо надання неправдивої/недостовірної інформації щодо засобів зв'язку учасників справи (протилежної сторони чи інших заінтересованих осіб).

У нормах кодексів відсутнє поняття «неможливо», через що може мати місце неправильне розуміння та трактування з боку тієї чи іншої сторони по справі і безпосередньо судом. У цьому випадку слід звернути увагу на рішення ЄСПЛ у справі «Краска проти Швейцарії» від 19.05.93.

Також чинні кодекси України не містять і визначення поняття «негайно». Встановлення обов'язку учасника процесу «негайно» повідомити суд про отримання виклику порушує принцип правової визначеності, тому порушує права учасників процесу.

Щодо визначення нормою даних статей «телефонного підтвердження», якого до цього часу кодекси не містили, то пропонуємо розробити дієвий механізм встановлення працівником суду особи, яка здійснила таке «телефонне підтвердження» та визначити відповідальність осіб за надання неправдивої/недостовірної інформації.

У розрізі запропонованого доцільно розглянути можливість врегулювання питання за допомогою застосунку «Дія» або аналогічним йому (як варіант застосування електронної адреси), що дасть можливість встановлення відповідності осіб;

В) в Альтернативному законопроекті пропонується внести зміни до ст. 176 ГПК України, ст. 187 ЦПК України, ст. 171 КАС України, які полягають в тому, що під час дії воєнного чи надзвичайного стану в ухвалах про прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі дата, час і місце підготовчого засідання або

судового засідання для розгляду справи по суті не зазначатимуться. Звертаємо увагу на відсутність обґрунтування доцільності запровадження такого нововведення та бачення щодо його практичного застосування. Так, незрозумілим є питання щодо того, чи в умовах воєнного/надзвичайного стану суд зобов'язаний буде повідомляти учасників справи про прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі, чи лише зобов'язаний буде повідомити про дату, час і місце підготовчого засідання або судового засідання для розгляду справи по суті? Чи означає відповідне положення законопроекту, що прийняття позовної заяви до розгляду/відкриття провадження у справі та призначення відповідного судового засідання розмежовані в часі? Протягом якого строку після прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі суд зобов'язаний буде призначити відповідне судове засідання? У зв'язку з цим, вбачається необхідність обґрунтування доцільності запровадження відповідного нововведення та порядок його застосування на практиці;

Г) варто наголосити на необхідності узгодження норм ст. 196 та ст. 210 ЦПК, 181 та 196 ГПК України, ст. 179 і 193 КАС України в пропонованому Альтернативному законопроекті з реаліями сьогодення. А саме необхідно врегулювати порядок «встановлення факту повідомлення учасників справи про розгляд справи» та «встановлення обставин можливості сторін взяти участь у розгляді справи». На нашу думку, у даному випадку необхідно відійти від використання термінології «встановлення факту», «встановлення обставин» як таких, що вживаються щодо вирішення справи по суті та оцінки доказів, тобто мають місце на інших стадіях провадження у справі. Доцільно вживати терміни, які характеризуються саме процесуальними моментами, наприклад, «після отримання відповіді/повідомлення про можливість»;

Д) значні зауваження викликають положення Альтернативного законопроекту в частині внесення змін до ст. 196 ГПК України, 211 ЦПК України, 194 КАС України. Так, у зазначених статтях пропонується передбачити право суду під час дії воєнного чи надзвичайного стану з власної ініціативи прийняти рішення про розгляд справи без повідомлення (виклику) учасників справи (у порядку письмового провадження) за наявними у справі матеріалами. При цьому у відповідній нормі законопроекту вказується, що таке рішення суд може прийняти у справах, «розгляд яких здійснюється в порядку загального провадження». Звертаємо Вашу увагу, що поняття «загальне провадження» не закріплене у кодексах України. Якщо авторами законопроекту мається на увазі «загальне позовне провадження» як окремий порядок розгляду справ в судочинстві, то, по-перше, відповідне положення законопроекту потребує узгодження з термінологією, що вживається в кодексах, а по-друге, виникає питання, чому не передбачено право суду прийняти відповідне рішення у справах, які розглядаються у порядку спрощеного позовного провадження з повідомленням (викликом) сторін, що було б логічним. Адже зазначені норми законопроекту, як вбачається, спрямовані саме

на забезпечення можливості вирішення спору судом за наявності проблем щодо повідомлення (виклику) сторін в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Звертаємо також увагу на положення цих статей в частині формулювання «розгляд справи без повідомлення (виклику) учасників справи (у порядку письмового провадження) за наявними у справі матеріалами». Однак, ГПК та ЦПК України не оперують терміном «письмове провадження» в контексті окремого порядку розгляду справ, тобто виду провадження в судочинстві. Тому, враховуючи термінологію, а також передбачені види проваджень, правильним вбачається формулювання «розгляд такої справи в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення (виклику) учасників справи».

Також наголосимо, що положеннями цих статей абсолютно не врегульовано порядок вирішення судом зазначеного питання та порядок дій учасників справи у разі прийняття судом відповідного рішення. Зокрема, положеннями законопроекту не передбачено на якому етапі провадження у справі суд може прийняти відповідне рішення і не зрозуміло, чи таке рішення обумовлене неможливістю сторін взяти участь у розгляді справи. Якщо так, то на етапі відкриття провадження у справі ще не встановлено обставин можливості/неможливості сторін взяти участь у розгляді справи. Крім того, не передбачено чи є у сторін можливість подати заперечення проти розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження без повідомлення (виклику) учасників справи. У запропонованих нормах передбачено лише, що відповідне рішення суд може прийняти, якщо сторонами не подано клопотання про розгляд справи в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів або клопотання про розгляд справи в порядку загального провадження в приміщенні суду. Водночас, не передбачено, коли сторони мають право подати таке клопотання. Враховуючи зазначене, на практиці виникатиме безліч проблем під час застосування відповідних законодавчих положень;

Е) вважаємо за необхідне внести зміни до ст. 197 ГПК України, ст. 212 ЦПК України, ст. 195 КАС України, в яких передбачити саме обов'язок суду проводити засідання у режимі відеоконференції, якщо від учасника надійшло відповідне клопотання. Оскільки наразі спостерігається ситуація в окремих судах, коли судді відмовляють у задоволенні таких клопотань, мотивуючи тим, що це право суду. Зрештою, право учасників справи брати участь у судовому засіданні у режимі відеоконференції доцільно зробити постійним, тобто не пов'язувати його з карантинними обмеженнями у зв'язку з коронавірусною інфекцією або з воєнним/надзвичайним станом;

Є) Альтернативний законопроект пропонує внести зміни до ч. 7 ст. 197 ГПК України, ч. 7 ст. 212 ЦПК України та ч. 7 ст. 195 КАС України. Зокрема, пропонується передбачити, що секретар судового засідання може брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції виключно в приміщенні суду. У зв'язку з цим слід зауважити, що можливість участі секретаря судового засідання у судовому засіданні дистанційно є

нововведенням і вочевидь обґрунтовується виключно необхідністю забезпечення здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Водночас, жодної згадки про воєнний чи надзвичайний стан у запропонованій редакції зазначеної норми немає. Враховуючи зазначене, а також функціональні обов'язки секретаря судового засідання, вважаємо, що законодавче закріплення загальної норми щодо можливості участі секретаря судового засідання у судовому засіданні в режимі відеоконференції є недоцільним;

Ж) стаття ст. 222 ГПК України, ст. 247 ЦПК України, ст. 229 КАС України у редакції Альтернативного законопроекту передбачає можливість проведення судового розгляду без повної фіксації судового засідання технічними засобами. У такому разі засідання фіксується у протоколі судового засідання. Також надається можливість секретарю судового засідання вести протокол засідання у режимі відеоконференції (дистанційно). Проте, наразі неунормований порядок дистанційного ведення протоколу секретарем. Окрім цього, учасник судового процесу може втратити можливість подати зауваження на протокол судового засідання. Виходячи з зазначеного, можемо запропонувати наступне формулювання норми: «7. В умовах воєнного чи надзвичайного стану, у разі неможливості здійснення повного фіксування судового засідання технічними засобами, хід судового засідання фіксується у протоколі судового засідання. Секретар судового засідання може вести протокол засідання у режимі відеоконференції (дистанційно). Протягом трьох днів копія такого протоколу надсилається учасникам справи». Також слід узгодити таку норму зі ст. 224 ГПК України, ст. 249 ЦПК України, ст. 231 КАС України. В останні внести зміни, вказавши, що строк на подання зауважень на протоколи, отримані в такий спосіб, має складати 5 днів з моменту отримання такого протоколу;

З) положення Альтернативного законопроекту в частині доповнення ст. 270 ГПК України, ст. 368 ЦПК України, ст. 311 КАС України окремою нормою щодо наділення апеляційного суду правом під час дії воєнного чи надзвичайного стану з власної ініціативи приймати рішення про розгляд справи без повідомлення (виклику) учасників справи (у порядку письмового провадження) за наявними у справі матеріалами є аналогічними з положеннями ст. 196 ГПК України, ст. 211 ЦПК України, ст. 194 КАС України, зауваження щодо яких були викладені вище;

И) загальні зауваження: хочеться наголосити, що сприйняття змін до кодексів України і особливостей провадження в умовах воєнного чи надзвичайного стану значно полегшиться, якщо виокремити такі особливості в окрему главу процесуальних кодексів України.

Хочемо наголосити на тому, що судочинство створене «для людей і про людей». Фактично в запропонованих змінах вбачається пропозиція авторів Законопроекту дозволити судам не розглядати справи в порядку загального позовного провадження у період воєнного стану, надзвичайної ситуації. Все ж таки, такий підхід ще можна якось

виправдати для адміністративного та господарського судочинства, де перевага надається саме вивченню та аналізу письмових доказів, а показання свідка, пояснення інших учасників справи відіграють допоміжну роль у доказуванні. Однак, для цивільного судочинства такий підхід видається неприйнятним. Розгляд цивільних справ без загального і глибокого розуміння обставин справи, психологічних особливостей учасників справи, нерозуміння найкращих інтересів малозахищених учасників справи призведе до формального підходу при їх вирішенні, що в кінцевому рахунку вдарить по іміджу суддівської системи в очах громадян.

Слід звернути увагу і на узгодження норм ст. 9 ГПК України, ст. 8 ЦПК України, ст. 11 КАС України «Відкритість інформації щодо справи» з нормами проекту Закону. Не можна ігнорувати те, що в разі внесення понять, що суперечать нормам кодексів, необхідно узгоджувати такі норми з діючими кодексами.

2) *Стосовно змісту Законопроектів щодо запровадження обов'язковості офіційної електронної адреси для певної категорії осіб, то звертаємо увагу на таке:*

А) Законопроекти передбачають обов'язкову реєстрацію у ЄСІТС для значної кількості осіб, включаючи юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. У той же час, необхідно враховувати, що введення такої норми може призвести до створення перешкод у доступі до правосуддя, бо виключає паперову альтернативу.

Більш доцільним було б створення перехідного етапу, де стимулом для користування системою були б не обмежувальні та заборонні заходи, а грошовий стимул - знижений коефіцієнт ставки судового збору.

При цьому варто звернути увагу, що з метою заохочення учасників справ, для яких реєстрація електронної адреси є обов'язковою, у випадку подання процесуальних документів у паперовій формі ,вводиться застосування збільшеного коефіцієнту судового збору в розмірі 1.5 (законопроект 7574) або 1.2 (законопроект 7574-1) ставки судового збору. Крім того, пропонується (законопроект 7574) безоплатне надання судам загальної юрисдикції послуг поштового зв'язку з боку національного поштового оператора до початку функціонування ЄСІТС. Останнє, скоріш свідчить про необхідність зниження ставки, а не її збільшення. Тим більше, що пропонується стимулювання учасників судового процесу до подання документів або вчинення процесуальних дій у електронній формі зменшеною ставкою судового збору в розмірі 0.8 від визначеної законом, а також процесуальними наслідками у вигляді залишення поданих в паперовій формі документів без розгляду. На нашу думку, це є достатнім компенсаторним та стимулюючим механізмом для переходу учасників певного судового процесу до електронної форми подання документів і у введенні додаткових стимулів - застосування підвищеної ставки судового збору - потреби немає.

Б) У тексті законопроектів розмежовуються поняття «офіційна електронна адреса» та «адреса електронної пошти», проте визначення «офіційна електронна адреса» законодавство України не містить.

В) Альтернативний законопроект пропонує, щоб офіційну електронну адресу мали державні виконавці та юридичні особи, але натомість не зобов'язує її мати ФОП. Натомість Законопроект 7574 навпаки зобов'язує ФОП мати таку адресу і звільняє від цього обов'язку державних виконавців. Вважаємо підхід, викладений у Альтернативному законопроекті, більш вдалим. По-перше, далеко не всі ФОП є настільки просунутими користувачами, щоб мати і використовувати ЕЦП, з яким неодмінно пов'язується функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Особливо це стосується невеликих містечок та сільських районів. Тому для таких осіб це може стати надмірним і зрештою не означатиме, що вони будуть мати можливість належним чином захистити свої права. Натомість, дискримінаційним видається, що такий обов'язок покладено на приватних виконавців і не покладено на державних виконавців у Законопроекті 7574. Зрештою, цілком доцільним це є і для юридичних осіб, оскільки провадження такої діяльності є більш складним і цілком обґрунтованою видається вимога щодо того, щоб такі особи мали офіційну електронну адресу, яка буде зареєстрована у ЄСІТС (зміни до ст. 14 ЦПК, 6 ГПК України, ст. 18 КАС України);

По-друге, використане у пропонованій у редакції Альтернативного законопроекту словосполучення «Особи, які відповідно до частини шостої цієї статті зобов'язані зареєструвати» є більш вдалим, ніж перелік усіх цих суб'єктів у Законопроекті 7574;

Г) Законопроект 7574 передбачає накладення штрафу на особу у разі, якщо вона подає документи у паперовій формі і у подальшому не надсилає їх суду через ЄСІТС протягом **одного дня**. Звертаємо Вашу увагу, що один день - надзвичайно малий проміжок часу. Наприклад, у разі виїзду адвоката у іншу область, доби може бути замало навіть, щоб дістатися до іншого регіону. Тому, безперечно, строк має бути збільшений хоча б до 3 чи навіть 5 днів.

По-друге, Альтернативний законопроект передбачає замість штрафу - сплату судового збору за сканування відповідних документів. Такий підхід видається більш справедливим і обґрунтованим.

Але в такому разі Альтернативний законопроект не пропонує внесення змін до Закону «Про судовий збір» в цій частині, а тільки визначає, що судовий збір підлягатиме сплаті у розмірі, передбаченому Законом України «Про судовий збір» за виготовлення копій документів, долучених до матеріалів справи. У той же час, сплата судового збору, передбаченого підпунктом 6 пункту 4 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» за видачу судами документів, а саме - за виготовлення копій документів, долучених до справи, не є тотожною випадку сплати судового збору за подання документів до суду в паперовій формі особою, яка зобов'язана зареєструвати офіційну електронну адресу.

Таким чином, вважаємо за необхідне внести також зміни до статті 4 Закону України «Про судовий збір» та передбачити в окремому пункті судовий збір за подання документів до суду в паперовій формі особою, яка зобов'язана зареєструвати офіційну

електронну адресу, у розмірі 0,003 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб за кожний аркуш копії (на рівні розміру судового збору за виготовлення копій документів, долучених до справи).

По-третє, вважаємо, що вимога подавати усі без винятку документи через ЄСІТС є надмірною. Зокрема, це стосується, наприклад, заяв про видачу судових рішень, виконавчих листів та ін. Ці заяви подаються до суду зазвичай у день видачі відповідних документів. Якщо ж вимога буде стояти про те, що їх треба подати завчасно через ЄСІТС, то це не лише ускладнить роботу адвокатам та учасникам справи, але і самим судам. Оскільки після ухвалення рішення справа здається у канцелярію суду, то уже ні секретар, ні помічник судді не контролюватимуть ЄСІТС по цій справі, а канцелярія суду чи архів суду доступу до справ у ЄСІТС не має, а навіть якщо отримає, то не зрозуміло, як саме їй контролювати такий великий обсяг справ. У будь-якому разі матимуть місце затримки, накладки і конфлікти.

По-четверте, нереалістичною видається вимога подавати через ЄСІТС речові докази.

По-п'яте, в умовах воєнного чи надзвичайного стану особа може просто не мати технічної можливості для подання процесуальних та інших документів до суду в електронній формі. Тому, на наш погляд, більш доцільним було б передбачити виняток для подання документів до суду у паперовій формі особами, які мають офіційну електронну адресу виключно у випадку, якщо суд визнає причини неможливості подання документів до суду в електронній формі поважними і такими, що зумовлені дією воєнного або надзвичайного стану.

Отже, позиція НААУ полягає в тому, щоб обов'язок подавати процесуальні та інші документи по справі з використанням ЄСІТС стосувався лише заяв по суті справи (позовна заява, відзив, відповідь на відзив, заперечення на відповідь, пояснення третіх осіб), клопотань про приєднання доказів та інших документів, які стосуються викладення аргументів учасників справи (наприклад, заяв про закриття провадження, залишення позову без розгляду, відмови від позову чи його визнання, залучення до участі третіх осіб, тощо). Натомість, стосовно клопотань, які носять цілком технічний характер, така вимога є надмірною;

Д) на окрему увагу заслуговують зміни до ст. 43 ЦПК України, ст.14 КАС України, які пропонуються в Альтернативному законопроекті. Безумовно, що вони варті уваги, оскільки нині чинні редакції передбачають обов'язок учасників справи надсилати такі документи з описом вкладення іншим учасникам, навіть якщо вони подаються у електронній формі. Натомість, Альтернативний законопроект передбачає можливість надсилання таких документів на офіційну електронну адресу. Зважаючи на особливості функціонування ЄСІТС – повідомлення учасників про надходження будь-яких документів у справі – навіть електронне надсилання цих документів учасником видається надмірним. Тому вважаємо, що дана норма підлягає корегуванню шляхом зазначення, що у разі, якщо учасник справи подає документи не через ЄСІТС

(наприклад, через відсутність у нього офіційної електронної адреси), то він може надіслати їх іншим учасникам на їх офіційну електронну адресу. Якщо ж документи надсилаються з використанням ЄСІТС, то додаткове їх надсилання іншим учасникам справи є зайвим;

Е) Законопроект 7574 у пропонованих змінах до багатьох статей передбачає необхідність вказівки лише офіційної електронної адреси. Натомість Альтернативний законопроект частково зберігає чинну редакції щодо вказівки номеру засобів зв'язку та адресу електронної пошти. Видається, що вказання номер телефону є більш ніж доцільним, зважаючи на практичну необхідність здійснювати інколи дзвінки саме на телефон. Для прикладу, під час повітряних тривог, коли громадський транспорт не функціонує, наявність номеру телефону дозволяє суду з'ясувати наміри учасника справи з'явитися до суду. Тому вважаємо за необхідне і доцільне зберегти вимогу щодо вказівки номеру засобу зв'язку у процесуальних документах;

Є) доповнення ст. 178 ЦПК України трьома новими частинами – 9, 10, 11, які регламентують правові наслідки не зазначення у відзиві офіційної електронної адреси, заслуговують на підтримку;

Ж) Законопроект 7574 передбачає виключення до ст. 242 ГПК України, ч. 11 ст. 272 ЦПК України, ст. 251 КАС України щодо обов'язку суду надсилати копію судового рішення у паперовій формі. Натомість Альтернативний законопроект передбачає, що таке надсилання здійснюється лише у разі, якщо у особи відсутня офіційна електронна адреса. Видається, що підхід, викладений у Альтернативному законопроекті, є обґрунтованим і доцільним. У протилежному випадку це означатиме істотне звуження прав учасників справи, а також породжуватиме проблеми з обчисленням строків на апеляційне і касаційне оскарження, а загалом – щодо остаточності судового рішення.

Зважаючи на викладене, НААУ вважає, що Законопроекти мають право на існування лише за умови врахування висловлених пропозицій. Без такого врахування прийняття Законопроектів може призвести до перетворення судочинства на громіздкий і суперечливий процес. Окрім цього, існує ризик недостовірного тлумачення та розуміння відповідних норм, що в свою чергу тягне порушення прав та законних інтересів сторін справ.

Висновок підготовлений:

- **Ганною Осетинською**, к.ю.н., Головою Комітету з господарського права і процесу НААУ;

- **Дмитром Величком**, Секретарем Комітету з господарського права і процесу НААУ;

- **Любов'ю Барташук**, членом Ради Комітету з господарського права і процесу НААУ;

- **Олегом Простибоженком**, к.ю.н., Головою Комітету з цивільного права та процесу НААУ;
- **Анною Ляшенко**, членом Ради Комітету з цивільного права та процесу НААУ;
- **Катериною Манойленко**, Заступником Голови Комітету з адміністративного права і процесу НААУ.